

Motion till riksdagen

1988/89:Ub810

av Sten Svensson m. fl. (m)

Utbildningsfrågor inom hälso- och sjukvården

Utbildningsfrågorna är av fundamental betydelse för en god hälso- och sjukvård. Faktorer som ställer särskilda krav på en god utbildning på alla nivåer är en alltmer tekniskt komplicerad vård, den ökade satsningen på vård i hemmet, som ställer ökade krav på den enskilde vårdutövaren, den fria nordiska arbetsmarknaden samt en ökad internationalisering.

Vårdyrkena kommer framemot sekelskiftet att få räkna med stora rekryteringsproblem. År 2000 kommer antalet 80-åringar att ha ökat med 40 procent, och erfarenheterna visar att en tredjedel av 80-åringarna är intagna i institutionsvård inom sjuk- eller socialvård. År 2000 kommer samtidigt antalet 15–20-åringar att ha minskat med 20 procent. Detta kommer att innebära stora svårigheter att rekrytera tillräckligt många ungdomar till vården. Den resurs som då sannolikt måste tas till vara är de då mycket stora kullarna i medelåldern. Det torde därför vara angeläget att under handplanera för en alltmera utbyggd vuxenutbildning till de olika vårdyrkena.

Elever inom gymnasieskolans vårdlinje har på senare år tyvärr visat sig ha bristande baskunskaper och har ofta behövt stödundervisning på grundskolenivå i t.ex. matematik, svenska och engelska.

Svenska sjuksköterskors kompetens har på senare år ifrågasatts av de övriga nordiska länderna och varit föremål för debatt i bl.a. Nordiska rådet och mellan de nordiska socialministrarna.

Ovanstående är trista fakta, som är desto mer anmärkningsvärda på grund av att inte minst svenska sjuksköterskor ansetts vara bland de bästa i världen och då Sverige gärna vill berömma sig av en högt kvalificerad hälso- och sjukvård.

Vi har från moderata samlingspartiets sida krävt väsentliga förbättringar av utbildningen på alla nivåer under en följd av år. Detta gäller inte minst vårdyrkesutbildningarna såväl på gymnasie- som högskolenivå och vi återkommer i denna motion med krav därom.

Gymnasieskolans vårdlinje bör vara treårig

ÖGY-utredningen förordade en förlängning av den gymnasiala vårdutbildningen till tre år – ett förslag som vi tidigare framlagt. Tyvärr sträckte sig regeringens och riksdagsmajoritetens ambitioner inte längre än till en treårig försöksperiod i vissa kommuner och regioner. Endast Värmlands län har haft ett s.k. fullskaleförsök.

Ökningen i tid inom gymnasieskolans vårdlinje bör användas till allmänna ämnen – svenska, engelska, naturkunskap, psykologi och matema-

etik – samt vårdpraktik. Religionskunskap och filosofi samt kost- och konsumentkunskap bör ingå i läroplanen. Dagens temastudier i etik och kultur är otillräckliga och ämnet psykologi bör ingå som obligatoriskt ämne för att öka förståelsen för människor med problem. Praktikperioderna bör byggas upp i en logisk följd och praktikplatserna väljas med omsorg. På detta område finns stora brister i dag.

Med tanke på att vårt samhällsmönster förändrats mycket på några årtionden – en stor del av befolkningen är invandrare, flyktingar, adopterade och utbytesstuderande – är internationalisering ett viktigt mål även för gymnasieskolans vårdlinje. Utbildningen bör ge eleven kännedom om andra kulturer och goda språkkunskaper. *Engelska* bör vara ett *obligatoriskt ämne* och ge såväl allmänna kunskaper som "sjukvårdsengelska".

Matematik, som idag är ett tillvalsämne, *bör införas som obligatoriskt ämne*. Inom vårdområdet är det särskilt viktigt att kunna procenträkning och att kunna göra enhetsomvandlingar och överslagsberäkningar. Det förekommer alltför ofta att kunskaperna i läkemedelsräkning är bristfälliga med feldoseringar som följd, något som kan få katastrofala följder i vården, vilket även riksdagen uppmärksammat.

Naturkunskap bör också införas som *obligatoriskt ämne* och ge yrkesanpassade kunskaper i fysik, kemi och biologi.

Omvårdnadslinje

ÖGY-utredningen föreslog att sociala servicelinjen borde bibehållas som separat utbildningslinje men med möjlighet till samverkan med vårdlinjen. Den försöksverksamhet, som gjorts bl.a. i Värmlands län, tyder på att den sociala servicelinjen bör tas bort och helt ersättas av den omvårdnadslinje, som ger dubbel kompetens, d.v.s. samma person ska kunna ge såväl vård som social service. Ett av dagens stora vårdproblem är det stora antalet olika personer, som besöker den som är äldre, handikappad eller sjuk.

Inte minst i glesbygdsområden med långa transporter är det värdefullt att samma person kan ge injektionen och koka vällingen... Det är viktigt med en *helhetssyn* på den hjälpbehövande människan.

Det som här anförts om inriktningen av en ny treårig vårdutbildning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna inför det arbete som efter försöksverksamhetens utvärdering skall leda till en reformerad yrkesutbildning inom gymnasieskolan.

Minska rekryteringsproblemen genom ökade krav!

Inom vårdrutorna över huvud taget, men särskilt beträffande sociala servicelinjen har rätt och råder fortfarande stora rekryteringsproblem. Detta har lett till att antagningskraven sänkts betänkligt och att eleverna till sociala servicelinjen inte sällan antagits till en plats på sitt sistahandsval. Detta är naturligtvis till men för de människor, som behöver hjälp.

Vi har i tidigare motioner hävdad, att en höjning av vårdrutornas status bl.a. genom att upprätthålla och även höja kvalitetskraven vore en väg att lösa rekryteringsproblemen. Kvalitet i utbildningen är ju något synnerligen viktigt inom ett yrkesområde, där yrkesutövaren ska svara för såväl vård som

service, matlagning och kuratorsuppgifter till hjälp för äldre, sjuka, barn och handikappade.

Hittills gjorda erfarenheter av försöksverksamheten visar, att rekryteringsproblematiken mildras vid en samordnad omvårdnadsutbildning.

Inom vårdutbildningarna är en viss mognad samt lämplighet för yrkesområdet viktiga faktorer. Därför bör yrkeslivserfarenhet från vårdområdet meritvärderas vid ansökan.

Vi ifrågasätter, om inte någon form av lämplighetsbedömning och eventuellt försök med återinförandet av en s.k. provelevtid borde kunna prövas. Genomgångna specialkurser på gymnasiet borde också kunna tillgodoräknas vid ansökan liksom yrkesinriktad arbetspraktik.

Ett problem i sammanhanget är att nuvarande personal i hemtjänsten saknar adekvat utbildning; i storstäderna är inemot en tredjedel utan sådan utbildning. På flera håll erbjuds dessutom personal som rekryteras utan erforderlig utbildning att genomgå lokalt utformad utbildning. Denna är då inte generellt kompetensgivande. Personal med sådan lokalutbildning hamnar då i den beklagansvärda situationen att de endast kan söka tjänster i den kommun de först anställts hos. De är angeläget att all utbildning inom vården är generellt kompetensgivande för att bostadsband skall kunna undvikas, och för att kvaliteten på vården skall kunna upprätthållas.

En bättre utbildning vid vårdhögskolan

Vi har i tidigare motioner framfört behovet av ökade inträdeskrav till vårdhögskolorna och vi fick därvid medhåll av tillträdesutredningen. Erfarenheterna har visat, att det inte räcker med betygspoängen 3 i gymnasieskolans tvååriga vårdlinje för att få behörighet till inträde vid vårdhögskolan. Enligt UHÄ:s slutrapport av vård 77-reformen har förkunskapskraven inom vårdhögskolan varierat starkt och särskilt beträffande färdigheten i matematik. En generell förlängning av gymnasieskolans vårdlinje med ett år är en viktig åtgärd – under förutsättning att utbildningen ger ökade kunskaper och färdigheter i matematik, särskilt läkemedelsräkning, naturkunskap, svenska och engelska.

Erfarenheterna har visat, att den försöksverksamhet som sedan 1986 prövats på flera håll i landet med förlängd utbildning inom högskolans ram direkt efter gymnasiet treåriga teoretiska linjer har slagit mycket väl ut och rekryteringsbasen till vårdhögskolan har härigenom breddats. Detta är viktigt dels med tanke på kvalitetsaspekter på utbildningen men även med tanke på att det enligt Landstingsförbundet råder stor brist på sjuksköterskor. Enligt förbundet saknades 3 800 sjuksköterskor i mars 1988. Vi delar UHÄ:s uppfattning att en alternativ treårig studiegång om 120/130 poäng bör inrättas inom ramen för hälso- och sjukvårdslinjen.

Komplettering med påbyggnadslinjer fastställda av UHÄ är nödvändiga för vissa vårdinriktningar. Högre alternativkurser har t.ex. visat sig nödvändiga för vissa linjer, t.ex. laboratorieassistentlinjen, rehabiliteringslinjens inriktning mot sjukgymnastik samt hälso- och sjukvårdens inriktning mot radiologi och onkologi.

Statligt huvudmannaskap för vårdhögskolan

Mot. 1988/89

Ub810

Den s.k. huvudmannaskapskommittén förordade 1981 ett enhetligt statligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning.

Skälen härför angavs bl.a. vara:

- ett effektivt resursutnyttjande
- en starkare anknytning till forskning
- en enhetlig utbildningskvalitet
- bättre överblick och samordning

Redan 1979 när beslutet om en ny högskoleorganisation antogs av riksdagen framförde vi moderater kravet om ett enhetligt statligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning.

Erfarenheterna har visat att landstingen som huvudman för såväl gymnasieskolans vårdlinje som för högskolans vårdutbildning inte är ett bra utvecklingsklimat för vårdutbildningen. Utbildningsmässiga och kvalitetsmässiga hänsyn har visat sig få stå tillbaka för landstingens ambitioner att främst ge internutbildning för eget behov. Det är vidare ett påtagligt problem att grundutbildningen och forskarutbildningen inom omvårdnadsforskningen har olika huvudmän. Grundutbildningen har inget naturligt samband med forskning inom sitt område. Vårdhögskolorna har inte kunnat bygga upp en adekvat forskningsanknytning och forskningsorganisation.

Med ett enhetligt statligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning skulle effektiva och kvalitativa lösningar kunna nås på ett helt annat sätt än nu och de resurser som finns kunna utnyttjas på ett mer rationellt sätt. Omvårdnadsforskningen skulle på detta sätt få en betydligt större stadga och utvecklas i positiv riktning.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av en ny treårig vårdutbildning inför det arbete som efter försöksverksamhetens utvärdering skall leda till en reformerad yrkesutbildning inom gymnasieskolan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att yrkeslivserfarenhet bör meritvärderas vid antagning till gymnasieskolans omvårdnadslinje,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon form av lämplighetsprövning bör utredas vad gäller gymnasieskolans vårdlinje och omvårdnadslinje, t.ex. yrkespraktik,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att antagning till sjuksköterskeutbildning efter vårdinriktade kompletteringskurser från gymnasieskolans teoretiska treåriga utbildningar bör ske parallellt med antagning från gymnasieskolans vårdlinjer för att bredda och förbättra rekryteringen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att möjligheten till komplettering med påbyggnadskurser till vissa linjer inom de postgymnasiala vårdutbildningarna bör utökas, samt

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att frågan om ett enhetligt statligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning bör utredas. Mot. 1988/89 Ub810

Stockholm den 24 januari 1989

Sten Svensson (m)

Gullan Lindblad (m)

Hans Dau (m)

Karin Falkmer (m)

Bertil Persson (m)

Per Stenmarck (m)

Ingegerd Troedsson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Göran Allmér (m)

Birger Hagård (m)

Ulf Melin (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Ingvar Eriksson (m)

Margit Gennser (m)

Ingrid Hemmingsson (m)

Inger René (m)

Karl-Gösta Svenson (m)

Göran Åstrand (m)

Elisabeth Fleetwood (m)

Birgitta Rydle (m)

Rune Rydén (m)